

רחמנא ליבא בעי

יעקב מרגליות, קבוצת יעקב, ברדיטשוב תרנ"ו 1896, דף נד ע"ב – נה ע"א

איש כפרי אחד שהיה מתפלל תמיד ימים נוראים בבית מדרשו של הבעש"ט ז"ל [=הבעל שם טוב זכרונו לברכה, ת"ס 1700 לערך – תק"כ 1760], היה לו ילד אחד אטום לב מאוד, ולא היה יכול לקבל את צורת האותיות, ובפרט לומר שום דבר קדושה. ולא היה אביו לוקחו עמו בימים נוראים העיר, יען כי אינו יודע מאומה. וכאשר נעשה בר מצוה לקחו עמו על יום הכיפורים, שיהי' [=שיהיה] אתו עמו לשמרו שלא יאכל ביום הקדוש לחסרון ידיעתו והבנתו.

והילד היה לו חליל, שהיה מחלל תמיד בעת ישבו בשדה לרעות את הצאן והעגלים, ולקח אתו עמו בכיס בגדו את החליל. ואביו לא ידע מזה.

הנער היה יושב כל המעת לעת הקדוש בבית המדרש, ואינו יכול לומר מאומה.

בעת תפלת מוסף אמר לאביו:

אבי, יש אתי עמי החליל שלי ואני רוצה מאוד ליתן קול על החליל.

ונתבהל אביו מאוד וגער בו ואמר לו:

השמר לך ושמור נפשך מאוד לבל תעשה את הדבר הזה.

והוכרח להתאפק.

בעת תפלת מנחה אמר לו עוד הפעם:

אבי, הרשיני ליתן קול ולחלל בחליל שלי.

וקלל אותו קללה נמרצת והזהיר בו באזהרה רבה לבל ירהיב בנפשו, חלילה, לעשות כזאת. ולא היה יכול ללקחו מיד הנער יען כי הוא מוקצה.

אחר תפלת המנחה אמר לו עוד הפעם ובקש מאביו:

יהי מה הרשיני נא לחלל איזה קול.

וכאשר ראה אביו תשוקתו מאוד וכי נכספה נפשו מאוד לחלל אמר לבנו:

באיזה מקום אתה מחזיק את החליל?

והראה לו. ולקח אביו בידו את הכיס והחזיק ידו על הכיס והחליל לשמור לבל יקחנו לחלול עמו. וכן התפלל תפילת נעילה וידו מחזקת את כיס בגד הנער עם החליל.

באמצע התפלה שמט הנער בחוזק רב את החליל מתוך הכיס ומיד אביו ונתן קול עצום בהחליל. ותמהו כל השומעים.

והבעש"ט אחרי הקול הזה קצר מהרגלו.

ואמר אחר התפלה:

הנער הזה עם קול חלילתו העלה כל התפלות והקל מעלי. ואמר סיבת זה כי הוא אינו יודע לומר מאומה וכאשר כל היום הקדוש ראה ושמע רבת תפלת ישראל, וניצוץ קדשו בערה בו כמו אש ממש, והיודע יכול להלביש תבערת הקדושה והתשוקה בתיבות התפלה לפניו יתברך. אך הוא אינו יודע מאומה ולא מצא בעצמו לרוות צמאונו רק לחלל בחליל לפניו יתברך. רק שאביו מנעו. ואש תשוקתו בערה בו בכל פעם יותר עד כלות נפשו ממש, ובחוזק תשוקתו חלל באמתת נקודת לבבו בלא שום פניה רק נקי לשמו יתברך, ורחמנא ליבא בעי, והבל פיו הנקיה נתקבל מאוד לרצון לפניו יתברך, ועי"ז [=ועל ידי זה] העלה כל התפלות.

בבלי, כתובות ה'ע"א

דרש בר קפרא: גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ דאילו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים [ישעיהו מח, יג], ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב מִכּוֹן לְשִׁבְתֶּךָ פְּעֻלַּת ה' מְקַדֵּשׁ ה' כּוֹנְנֵנוּ יְדִיד [שמות טו, יז].

שבחי הבעש"ט, קאפוסט תקע"ה, דף א' ע"ג-ע"ד

ויהיה אחרי פטירת אביו ויגדל הילד והנ' [=והנה] אנשי העיר מפני שיקרה נפש אביו מאד ביניהם גמלו חסד עמו ויתנו אותו למלמד שילמוד עמו והצליח בלמודו מאד, אבל מפני שדרכו הי' [=היה] ללמוד כמה ימים ואח"ז [=ואחרי זה] לברוח מבי' הספ' [=מבית הספר] ויחפשו אחריו ומצאו אותו יושב לבדו ביער ותלו הדב' [=הדבר] מפני שהו' [=שהוא] יתו' [=יתום] ואין משגיח עליו הו' [=הוא] נער משולח והביאו אותו עוד הפעם להמלמד. וכן היה כמה פעמים הוא בורח אל היער להתבודד שם. עד אש' [=אשר] בהמשך הזמן נתקרר הדבר ונתיאשו מליתן אותו למלמד. ויגדל הילד שלא כדרך הארץ.

וישכור א"ע [=את עצמו] להיות בהעלפר [=עוזר למלמד] להוליך ולהביא תשב"ר [=תינוקות של בית רבן] אל בית התלמוד ולהוליכן לבה"כ [=לבית הכנסת] לאמר איש"ר [=אמן יהא שמייה רבה] וקדושה ואמן בקול נעים. וזאת היה עבודתו הק' [=הקדושה] עם תשב"ר שהוא הבל שאין בו חטא.

בבלי, שבת קיט ע"ב

אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן. א"ל [=אמר ליה] רב פפא לאבבי: דידי ודידך מאי? א"ל [=אמר ליה] אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא.

מלכים א' א, מ

ויעלו כל העם אחריו והעם מחללים בחללים ושמים שמחה גדולה ותבקע הארץ בקולם.

משנה ערכין ב, ג

ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפגי המזבח – בשחיטת פסח ראשון, ובשחיטת פסח שני, וביום טוב ראשון של פסח, וביום טוב של עצרת, ובשמונה ימי הקג.

רמב"ם, הלכות שופר וסוכה ולולב ח, יג

והיאך היתה שמחה זו? החליל מכה ומנגיני בכנור ובנבלים ובמצלותים וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו ומי שיודע בפה בפה ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפזזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שיודע ואומרים דברי שיר ותושבחות. ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב:

ספר חסידים, מהדורת ויסטינצקי-פריימן, פרנקפורט תרפ"ד, עמ' 6, כתב יד פארמא, אותיות ד-ו

כל דבר מצוה שאדם יכול לעשות יעשה וכל דבר שאין ידו משגת יחשוב לעשות. כמעשה באדם אחד שהיה רועה בהמות ולא היה יודע להתפלל. וכל יום היה אומר: רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שאילו היה לך בהמות ונותנם לי לשומרם, לכל אני שומר בשכר ולך הייתי שומר בחנם כי אני אוהב אותך. וישראל היה. פעם אחת היה הולך תלמיד חכם אחד לדרכו ומצא את הרועה שכך היה מתפלל. אמ' לו: שוטה, אל תתפלל כך. אמ' הרועה אליו: היאך אתפלל? מיד לימד לו התלמיד חכם סדר ברכות וקריית שמע ותפילה, על מנת שלא יאמר עוד מה שהיה רגיל לומר. לאחר שהלך אותו תלמיד חכם, שכח כל מה שלימד לו ולא התפלל, וגם מה שהיה רגיל לומר היה ירא לומר מפני [שאותו] צדיק מנע ממנו. ראה אותו תלמיד חכם בחלום הלילה שהיו אומרים לו: אם לא תאמר לו שיאמר מה שהיה רגיל לומר קודם שבאתה אליו, ואם לא תלך, תדע הרעה אשר תמצא אותך, כי גזלת לי אחד מן העולם הבא. מיד הלך ואמר לו: מה אתה מתפלל? אמ' לו: לא כלום כי שכחתי מה שלמדתי. וגם צויתי שלא לאמר אם היו לו בהמות. אמ' החכם: כך וכך בא אלי בחלום. אמור מה שהיית רגיל לומר. הרי בכאן לא תורה ולא מעשים אלא שחשב לעשות טובה והעלה לו לדבר גדול. כי רחמנא ליבא בעי. לפיכך יחשוב אדם מחשבות טובות להקב"ה.